

SZÖVEGVILÁGOK, A SZÖVEGALKOTÓ EMBER (Vélemény a szövegtani kutatásról)

BALÁZS GÉZA

0. Gondoljunk arra, hogy ki hányféleképpen mond el egy viccet vagy egy történetet. Másként a tömött buszon, ahol nagy a hallgatottság, másként levegő után kapkodva a szaunában. Hányféleképpen jelenik meg egy hír a különböző napilapokban, a napilapokból olvasva, félreolvasva és továbbadva, a sajtóhagyomány törvényszerűségeinek megfelelően átalakulva, a „forrás” közelében és attól távolodva? Gondoljunk arra a nyelvi játékokra, amikor néhány ember körbeül, s fülbesúgással adnak át egymásnak egy rövid történetet. Mire a történet körbeér, már egészen más, mulatságosan más lesz. És ott vannak életünk történetei, szövegművei, a saját szövegvilágunk. Jönnek ismert és ismeretlen forrásokból, s adódnak tovább. Szilveszterkor a televízióban volt egy elgondolkoztató nyelvi játék: óvodásokkal mondtattak el szövegeket, magyarázatokat olyan fogalmakról, mint például a környezetvédelem. Hangsúlyozottan és tetszetősen állt előttünk: hányféleképpen él bennünk a világ szövegeiben.

1. Életünk szövegművei. Egymásba fonódó és független, alkalmi és ismétlődő, egyedi és hagyományozódó, grammatikus és agrammatikus, logikus és illogikus, befejezett és nyitott, végletekig monologikus és minden hangsúlyával a dialógusra vágyó, a legkülönbözőbb céllal, cselekvési értékkel mondott, kommunikációs helyzetekbe ágyazott szövegekről van szó. Mindez a sokféleség, sokirányúság, különösen azért, mert a világ dolgainak egyéni leképezéséről, különösségéről és sajátosságáról van szó, aligha erőszakolható egyetlen definícióba. A definíciókba általában csak a „szabályos”, „hagyományos”, „szerkesztett” írott és hangzó szövegek illeszthetők problémamentesen.

Egyik előadásomban a szövegtani definíciókat hat nagyobb csoportba soroltam: (1) empirikus, tapasztalati, (2) funkcionális, leíró, (3) kommunikációelméleti, szituacionális, (4) generatív, (5) cselekvéseméleti, (6) kiterjesztett (szemiotikai) vagy leszűkített szövegfogalom. Önmagában bármelyik megközelítés helyes lehet, s aligha van olyan, amelyiket ne lehetne kiegészíteni. A szövegtani definíciók köre és száma lassan meghaladja a kultúráét; abból több száz van.

A hazai szakirodalomban három igen termékeny, körülírt és kidolgozott szövegfogalmat tartok különösen mértékadónak. DEME LÁSZLÓ 1978-ban fogalmazta meg: „A szöveg nyelvi formába öntött objektivációja az egyéni pszichikai tartalom egy részletének, olyan terjedelemben és megformáltságban, amely elegendő ahhoz, hogy adott helyzetben, a kifejezés és/vagy tájékoztatás és/vagy befolyásolás feladatát ellátva, a teljesség és lezártág érzetét is felkeltse” (DEME: 1983. 31–32). NAGY FERENC kifejtett definícióban hangsúlyozza, hogy a nyelvi szöveg (beszéd- és írásmű) nyelvi jelek társadalmi érvényű összekapcsolásán alapul, ám kiterjeszhető a nem nyelvi jelek rendszerére is, ha a szöveggé válás együtt jár ezekkel; a szöveg a nyelvi egységek hierarchiájának csúcsa; befejezettség, lezártág, teljesség jellemzi; a szöveghelyesség

feltétele a szerkesztettség; járulhat hozzá olvasói ítélet mint poszttextus stb. (NAGY: 1981. 15–17). PETŐFI S. JÁNOS több helyen is megfogalmazott szemiotikai szövegtanában a szöveg terminuson frott vagy nyomtatott fizikai manifesztációval rendelkező dominánsan verbális szemiotikai objektumot ért; bár hozzáteszi, hogy a lehetséges akusztikai manifesztációkat is figyelembe veszi. A szöveget a nyelvhasználat elemének tekinti, különbséget tesz autonóm teljes és részszöveg között, s a szemiotikai objektumot adott vagy feltételezett kommunikációs-szituációban vizsgálja (pl. PETŐFI: 1989. 251).

Nyilvánvaló, hogy aligha képzelhető el egyetlen szövegdefiníció; inkább fő- és aldefiníciók egymás mellett éléséről beszélhetünk. Nem hiszem, hogy egy univerzális szövegdefiníció megalkotása lenne a célunk.

2. A szövegkutatás kérdéseit és témaköreit egyik 1991-ben tartott egyetemi előadássorozatom (*Szemiotikai szövegtan*. Előadássorozat az ELTE BTK Mai Magyar Nyelvi Tanszékén az 1990/91-es tanév második félévében) tematikája alapján címszerűen adom meg.

A szövegtan kutatásának fontosabb állomásai. Előzmények, irányzatok, segédtudományok. Interdiszciplináris jelleg.

Retorikai alapok, előzmények, ismeretek.

A szövegtan alapelvei. Szövegdefiníciók. Szöveg szemiotika vagy szemiotikai textológia. Konnexió, kohézió, koherencia. Szövegegységek. Mondat és szöveg. Logikai formák és szöveg.

A szövegalkotás tényezői és a nyelvi funkciók. A szöveg a közlésben. A különféle médiumok jellemzői.

Szöveggrammatika. Névelő, proformák, forikus elemek, hiányos mondat, egyeztetés, konnektorok, aktuális tagolás, előfeltevések.

Szöveg szemantika. Azonosság, felosztás, poliszémia, hiperonímia, hiponímia, globális kohézió, részletezés.

Szövegpragmatika. Dialógus törvényszerűségek, társalgási szabályok. Szövegértelmezés (hermeneutika). Diszkurzuselemzés.

Szövegtipológia. A szövegfajták csoportosítási kísérletei, az egyes szövegtípusok jellemzői. A hagyomány és az egyéni aktivitás kérdése a szövegtípusokban.

Tipikus szövegelemek. Formulaszerűség. A cím kérdései.

Alkalmazott szövegtan. Szövegsajátosságok. Kriminálisztikai szövegnyelvészet. Íráselemzés. Beszédelemzés. A szövegtan oktatása.

Szövegrestauráció, szövegkritika, szövegközlés.

Szövegvizsgálat, szövegértelmezés. Folklor és mindennapi, valamint művészi szövegek megközelítése, elemzése.

Főként ezeket a kérdéseket, tárgyköröket tartom egy szövegtan vázának, amelyre felüthetők a további problémák; érintkezési pontot kínálnak a további kérdésekhez. A fentiekből látszik, hogy az ilyen értelemben vett szövegtanhoz hozzá kell járulnia számos más tudománynak; a nyelvtudomány sok iskolájának. Csak a legfontosabbak: a filológia, az epigráfia, a stilisztika, a néprajz (folklorisztika, sőt folklorlingvisztika, a kérdéshez lásd BALÁZS megjelenés alatt), a hermeneutika, a kvantitatív szemantika, (tartalomelemzés), az esztétika stb. A jelenlegi állapotban a megközelítések sokféle iránya, sőt célja miatt aligha képzelhető el az, hogy ezeknek a kérdéseknek a vizsgálata

egyetlen tudomány (a szövegtan) hatókörébe tartozzon; de erre törekedni kell. S a különböző „nagy magányosoknak”, a kristályosodó-szerveződő csoportoknak, munkaközösségeknek (ilyen a *Szemiotikai szövegtan* köre is) törekedniük kell az együttműködésre, a minél gyakoribb eszmecsere, a közös publikálásra, tisztázásra, vitára. A mai szövegtana nemcsak Magyarországon, hanem — amennyire meg tudom ítélni — Nyugat-Európában is sokszínű, tarkabarka tudományág; divatja kint nagyobb, mint nálunk; s várhatóan a magyar egyetemeken is a régi struktúrák megváltozásával vagy oldódásával együtt fog járni az, hogy ilyen tematikájú programok, munkacsoportok szerveződnek. Ezekben pedig éppen a sokfelől, különböző tudományterületek irányából érkező szakembereknek a találkozása, együttműködése lehet gyümölcsöző.

3. A magam területe — e pillanatban — a mai magyar nyelv és folklór (a mai jelzőt ez utóbbira is értve) kapcsolódása, a folklór vagy folklór jellegű események nyelvi tükröződése. (Szerénytelenségnek látszik, hogy elsősorban saját munkáimról adok részletes beszámolót és bibliográfiát, ám a felkérés éppen erre irányult, s ez talán felment a vád alól.) Úgy is mondhatom: a mai különféle közösségi nyelvi jelenségek, nyelvi alkotások. Erre irányított nagyon korai érdeklődésem a néprajz, a folklór, a magyar nyelv iránt; az egyetemen magyar, néprajz és népművelés szakot végeztem el. A magyar nyelvészet és néprajz határterületeinek közös művelése egyébként e két tudomány megszületése óta csaknem folyamatos; bár kisebb időszakokat leszámítva nem módszeres és elméletileg sem kellően tisztázott. Az azonban biztos, hogy e tudományágak képviselői általában szívesen tekingetnek egymás témái, kérdésköréi felé, s ugyancsak szívesen merítenek, vesznek példát egymás anyagából saját témájuk bizonyítására, illusztrálására.

Azt írtam, hogy a magyar nyelvészek és néprajzkutatók, folkloristák tudományközi kapcsolata dicséretes, ám rögtön megszorítást is kell tennem: a vizsgálatok, kutatások sokszor párhuzamosan futottak és futnak, az egymás módszereinek, eredményeinek ismerete sem teljes. Különösen elhanyagolt terület a mai folklór, a városi néprajz (a néprajz szemszögéből), a városi és más közösségi nyelvhasználat kérdésköre (a nyelvtudomány részéről), pedig egy olyan nemzetközileg elismert irányzat, mint DELL HYMES *beszédetnográfija*, éppen e területek együttműködését alapozza és szorgalmazza (pl. HYMES: 1962., 1975.). A kapcsolódási pont kitűnő elméleti megalapozását VOIGT VILMOSnak köszönhetjük, aki a *folklórlingvisztika* terminus bevezetésével kívánta ösztönözni az ide tartozó kutatásokat (pl. VOIGT: 1972. 299—325, különösen 303). A mai szövegtan sok esetben nem talált még rá a rokontudományokban elvégzett szövegtani jellegű munkákra. Így kihasználatlan és elemzetlen szövegtani szempontból az a tekintélyes empirikus folklór szöveganyag, amelyet a folkloristák mintegy másfél évszázad alatt gyűjtöttek, archiváltak, rendszereztek, közöltek és elemeztek.

Ha ezek után a saját kutatásaimról részletesebben szólok, azt a szerkesztők határozott ilyen irányú kérése miatt teszem.

Elsőként a *mai folklór*, mai nyelvi jelenségek közül a perifériális, tudományosan inkább lenézett és elhanyagolt területek keltették föl az érdeklődésemet. 1980-ban még egyetemista koromban figyeltem föl a magyar falfirókra, nemzetközi szóval a *graffittire*. Úgy gondoltam, hogy az alkalmi rácsodálkozás nem elég, hanem ennek a tűnékeny, töredezett kisműfajnak a minél teljesebb dokumentálására lenne szükség. Általában graffitit gyűjteni nem lehet (ahogy közmondást és mesét sem), ezért egy kiválasztott területen (előbb a budapest—gödöllői HÉV-en, majd egy velencei ifjúsági sátor táborban), adott időpontban (1982—1983 és 1985), meghatározható „alkotók”

(diákok, fiatalok) által készített firkálásanyag teljes körű gyűjtésére vállalkoztam. A gyűjtőmunka így természetesen kiterjedt a szövegtöredékekre és a teljes szövegekre is, s ezeket — az akkori keleti blokkban egyedülálló módon — az ELTE egyik füzet sorozatában még meg is jelentethettük (szigorúan tudományos célú felhasználásra), természetesen bevezető tanulmányokkal és rendszerezve (BALÁZS: 1983a., 1987a.). A firkálásokról később több tudományterület számára számoltam be (pl. BALÁZS: 1987b., 1987c.). A firkálásoktól egyenesen vezetett az út egy ugyancsak elhanyagolt és periférikus jelenséghez, a *tetoválásokhoz*. Az ennek a megvizsgálására szerveződő informális kutatócsoportba KOVÁCS ÁKOS, napjaink világának érzékeny jelmeffigyelője hívott meg. Munkánk eredménye lett a *Forrás* című folyóirat 1987. 3. száma, egy első magyarországi tetoválásmonográfia (vö. BALÁZS: 1987d.). A tetovált szövegek nyelvészeti-szemiotikai vizsgálatáról egy külön tanulmányban is beszámoltam (BALÁZS: 1988a.), hasonlóan egy mágikus tetoválási szokásról, a nevek tetoválásáról (BALÁZS: 1989a.). Sajnos a kérdésről készült néprajzi összefoglalómat az *Ethnographia* egyik szerkesztője sem jelentette meg — az igen támogató lektori jelentés ellenére sem.

A mai nyelvi jelenségeket gyűjtő munkám, kutatásom ezután is folytatódott, mégpedig a nyolcvanas évek közepi és végi ruhadíszító-divat, a feliratos jelvények nyelvészeti elemzésével (BALÁZS: 1988b., 1991a.). Részben a Soros Alapítvány támogatásával 1989-től folyamatosan gyűjtöttem a közéleti jelszavakat is — ezekből korábban készült egy rádióműsor (BALÁZS: 1991b.), a szemiotikai-nyelvészeti tanulmány most fogalmazódik erről a pillanatnyi, harcos és kordokumentum értékű kisműfajról.

Egy újabb gyűjtőmunka keretében mai húsvéti locsolórigmusok, mondókák százait gyűjtöttük össze egyetemisták és főiskolások segítségével (megjelent róla egy rövid tanulmány: BALÁZS: 1990.), s cédulázott, rendszerezett formában még több más ezekhez hasonló szövegműfaj várja a feldolgozást, megjelenést.

Mivel ezekről a területekről csekély vagy semmi anyag sem jutott el a külföldi tudományos közéletbe, folyamatosan törekszem más nyelveken is bemutatni ezeket a kutatásokat (pl. BALÁZS: 1987e., 1988c.).

VOIGT VILMOS ösztönzésére egy hagyományos folklórlingvisztikai feladatra is vállalkoztam: az egyetemisták által gyűjtött mesei tulajdonnevek rendszerezésére. Az első ilyen füzetet MAROSI TERÉZ jelentette meg, a továbbiakban magam is közreműködtem, két alkalommal társszerzőkkel (BALÁZS: 1983b., BALÁZS—VÁRKONYI: 1987., BALÁZS—BARATI—WOLOSZ: 1989.).

Mint látható, egyéni kutatási területem különösen a rövidebb, apróbb szövegműfajokra vonatkozik: a dokumentáláson, gyűjtésen kívül az elrendezést, a tipológiát, a hagyományozódást, a szemantikai és pragmatikai vizsgálatot tartom fontosnak és gyümölcsözőnek. Itt kapcsolódik ez a terület a szemiotikához, s részben a szemiotikai szövegtanhoz is. Bár a magam részéről nem a szövegeknek a modulrendszerű felépítettségét vizsgálom (mint például PETŐFI S. JÁNOS elméleteiben), hanem inkább a szövegeknek a jelszerű viselkedését, társadalmi megjelenését. Erre ösztönöz a néprajzi szemlélet, de egy másik nyelvészeti irány: a szociolingvisztika is.

Mind ezek a kapcsolatok és hatások számomra egymásból következnek és egymás nélkül sokszor nem is értelmezhetők. Ha van egy adott szöveg, rögtön megfog a stilisztikája; elkezd filológusként és nyelvészként érdekelni; majd rögtön következik a hagyományok és az ehhez hasonló, erre reflektáló szövegek számbavétele; a társadalmi megítélés; a jelvilágok egymáshoz való kapcsolódása stb. Ez az „egymásból következés” vezetett oda, hogy 1990-ben javasoltam a *nyelvészeti antropológia* termi-

nus és szemlélet bevezetését: ezen a hagyományos és hagyományozódó szövegekkel élés sokirányú vizsgálatát értve (BALÁZS: 1991c.). Nemcsak divatból javasoltam ezt az új műszót, hanem azért is, mert az antropológiai irányzatok egyre nagyobb tért hódítanak Magyarországon (pl. kulturális antropológia, szimbolikus antropológia), a régi terminusok részben foglaltak, vagy szűkebb körű vizsgálatokra vonatkoznak (nálunk sajátosan ilyen a szociolingvisztika).

Eddig elképzeléseimmel nem arattam nagy sikert.

Fentebb már említettem, hogy a mai folklór, mai magyar nyelvi szövegek irodalmi kapcsolata is foglalkoztat, különösen a „folklór közeli” irodalomé, frásoké. A fentebb leírt szempontok alapján egy mai magyar „nagyregény”, Temesi Ferenc *Por* című munkájának bizonyos kiragadott fejezetei, részletei (címszavai) szövegtani-filológiai elemzését is elvégeztem; különösen azért, mert a *lexikonregény* — a szerző szavaival „szóportár” — valóságos szövegraktár, s a szövegek átvételének, interpretálásának, életének, formáinak stb. kitűnő bemutatására, elemzésére csábít (BALÁZS: 1989b.). A megjelent tanulmányt elküldtem a szerzőnek is, aki ezt írta válaszában: „köszönöm a különlenyomatot. A *Harmadik Könyv* óta nem olvasok többé kritikát, de ez a tanulmány más. Néhol szívet melengető volt, máshol nagyon okos — de az is megesett, hogy mosolyogtam rajta. (Somolyog az ember, ha saját nyelvi leleményeit beszélt nyelvinek, vagy argónak tartják.)”

Úgy érzem, hogy a kisműfajok iránti vonzódásom hozta magával azt is, hogy nyelvészeti szakdolgozatom, későbbi doktori értekezésem egy kommunikációs és szövegtani elemzés lett: *A kapcsolatra utaló (fatikus) nyelvi elemek a mai magyar nyelvben*. Ebben is ötvöződik folklór, nyelvhasználat, múlt és jelen, az emberi kapcsolatok kérdésköre, egyszóval: a nyelvészeti antropológia. (E tanulmány talán 1993-ban megjelenik; most olvastam újra az öt évvel ezelőtt lezárt kéziratot. Bizony sok tekintetben ma már máshogy fogalmaznék, de a teljes átirásra már nem volt mód, s azonkívül az embernek vállalnia kell korábbi tudományos nézeteit, felfogását — ha már egyszer leírta.) Kandidátusi értekezésem látszólag furcsa kitérő: *A magyar égetett szeszes italok története, terminológiája és néprajza*. Aki azonban elolvassa (talán ez is megjelenik), megláthatja, hogy benne a történeti néprajzi és nyelvtörténeti fővonal mellett különösen a frazeológiai megközelítés dominál: bőven található nyelvi adatok az itallal élés nyelvi folklórája a beszédetnográfia követelményeinek megfelelően közreadva. Az ember nem tagadhatja meg önmagát, bármilyen témához is nyúl. A nyelvészet, a nyelvészeti antropológia a szövegekkel, kész beszédművekkel a közép-pontban, a kommunikációs sajátosságokkal és szemiotikai kitekintéssel kitűnően alkalmas a világ leírására, az ember megismerésére.

A leírás és a megismerés pedig rögtön fölveti (legalábbis bennem) a használat, illetve a használni akarás, a hasznosság feladatát. Egyes szövegtani elméleti kérdések mindig a gyakorlattal összhangban érdekelnek; inkább a gyakorlatból indulok el szívesen az elmélet felé (persze ez később még fordulhat). Ilyen alkalmazott szövegtani kérdésnek tekintem az újságírást, s annak is egy sajátos, furcsa területét: a diákújságírást. Azért keltette föl az érdeklődésemet ez a médium (mármint a diákújság), mert benne két érdekes szövegtani szempont figyelhető meg: a szolgai szövegutánzás (a hivatalos lapok mintái alapján) és a teljes műfajtalanság, szabadság, az egyéni sziporkázó ötletek megvalósítása. Ezek sajátos vegyülete a diáksajtó. Még olyan szövegtani jellemző illusztrálására is alkalmas volt e terület, mint az általam korábban a graffiti- és tetoválásanyagból dokumentált *ábratext*, *ábraszöveg* (vö. BALÁZS:

1988a. 466), vagyis vizualitás és verbalitás (a nyomtatott forma, a vehiculum) újszerű (vagy éppen ősi) kapcsolataira.

Egy másik alkalmazott szövegtani terület még a rádió, a rádiózás. Itt is inkább a műfajtalánabb, sok-sok kísérletre teret adó diákrádiózás tetszett meg, s ez vezetett el a kísérleti, modern hangjátékokhoz, hangdokumentumokhoz. E területen iskolapéldának tartom Marschall László hangjátékát, a *Beszélj!*-t, amelyet Hámor János rendezett, s benne ANTAL LÁSZLÓ nyelvészünk is megszólal, nyelvileg kommentálva, magyarázva az éppen elhangzó igen eredeti kommunikációs akciókat (hangok, énekítés, beszédfoszlányok, egy- és kétoldalú „dia”-lógusok). Igazán nagy öröm számomra, hogy a korábról már ismeretlenül is tisztelt rendezővel, Hámor Jánossal újabban együtt dolgozhatom (pl. *„Jelszavaink valának...” A közelmúlt és napjaink jelszavai nyelvészszemmel*, Magyar Rádió, 1991.; *Kezdetben vala az ige... Anyanyelvi műsor*, Magyar Rádió, 1992-től).

4. Egy diszciplína megszületésében a módszerek és célok megfogalmazása a legfontosabb. A saját munkáldokásom szerény adaléka lehet a szövegtanhoz a jól bevált és következetesen alkalmazott néprajzi és nyelvészeti gyűjtő- és archiválómódszerek gyakorlata. Szemléletemet a magyar néprajzi gyűjtőhagyomány és például a már emlegetett DELL HYMES-i beszédetnográfia (beszédszokások) egyaránt meghatározza; s ezek alapján egy egyébként illékony, rögtön átalakuló, sőt eltűnő szövegvilág (szövegvilágok) dokumentálására teszek kísérletet. Ez a dokumentáció, korpusz nyilvánvalóan mások rendelkezésére is áll; akár abból a célból is, hogy más megközelítés-sel, szemlélettel más következtetéseket vonjanak le belőlük.

Úgy érzem, hogy a tudomány véghetetlen országútján ezek kezdeti, de nem nélkülözhető lépések; s benne foglaltatik az is, hogy esetleg nem szövegtannak fogják azt a tudományágot nevezni, amelyik majd fölhasználja apró munkáldokásunk eredményeit — akár névtelenül is. Én ugyan bízom a szövegtan mint részdiszciplína szüntelen erősödésében és magyarországi térnyerésében.

5. Legmarkánsabban éppen Szegeden, a „Sigma”-sorozatban (*Szemiotikai szövegtan*) körvonalazódik egy olyan szövegtani iskola, munkacsoport, melynek munkáit, kutatásait szívesen olvasom; s az is egy szövegtani jellemző, hogy az ember a neki tetsző gondolatokat addig forgatja az agyában, míg egészen a sajátjáévá nem alakítja. Mindig szívesen olvastam és olvasom a magyar szakemberek közül BENCZE LÓRÁNT, DEME LÁSZLÓ, KÁROLY SÁNDOR, KIEFER FERENC, KOCSÁNY PIROSKA, PETŐFI S. JÁNOS, RÁCZ ENDRE, SZABÓ ZOLTÁN, VOIGT VILMOS és mások írásait; a külföldiek közül (ugyancsak mutatóba, s a nem említettekől elnézést kérve) BEAUGRANDE, DANES, DRESSLER, DIJK, HARTMANN, HYMES, SEBEŐK, WEINRICH, WUNDERLICH stb. tanulmányait — sőt mindazokat, akik rájuk gyakran hivatkoznak.

6. A magyarországi szövegkutatás meglátásom szerint sokkal inkább elméleti, tehát részben interpretált, részben egyéni elképzelések bemutatása tendenciózusan kiválasztott anyagon. Ez természetesen szükséges, sőt nagyon sok további gondolatot, elméletet, s olykor gyakorlati javaslatokat is eredményezhet. Magam szívesebben lát-nám a létező szövegvilágokból kiinduló elméleteket, konstrukciókat — részben azért, mert hitelesebbnek tűnnének, részben azért, mert könnyebb lenne a „visszacsatolás” a mindennapi élethez.

A „visszacsatolás” és a szövegkutatás másik nagy problémája éppen az oktatás, hiszen egyetemienken és főiskoláinkon van szövegtani képzés, ám „életközeli” tétele vagy egyáltalán nem sikerül, vagy nagyon didaktikus. Tehát a második nagy feladat (amely szerintem az elsőből következik) a szövegtani oktatás és az alkalmazott

szövegtan végiggondolása. Nyilvánvalóan ehhez már sokféle utat sokan megpróbáltak, s talán csak az egymásra találás, a megbeszélés hiányzik — amelyre éppen ez a könyvsorozat nagyon alkalmasnak látszik, s ezért is igyekeztem részletesen és alaposan (ám bizonyára nem tökéletesen) válaszolni a föltett kérdésekre.

Irodalomjegyzék

- BALÁZS: 1983a. = Balázs Géza: Firkálások a gödöllői HÉV-en. *Magyar Csoportnyelvi Dolgozatok (MCsopDolg.)* 14.
- BALÁZS: 1983b. = Balázs Géza: Tulajdonnevek a magyar népmesékben II. *Magyar Névtani Dolgozatok (MNéviDolg.)* 18.
- BALÁZS: 1987a. = Balázs Géza: Sátorfirkálások. *MCsopDolg.* 34.
- BALÁZS: 1987b. = Balázs Géza: A firkálások kutatása és nyelvi jellemzői Magyarországon. *Nyr.* 111. 330—338.
- BALÁZS: 1987c. = Balázs Géza: Remarks on a Graffiti Exhibition in Budapest. *Hungarian Studies.* 3. 298—299.
- BALÁZS: 1987d. = Balázs Géza: „Titok a neved, Suha János...” Magyarországi tetovált feliratok. *Forrás,* 1987. 3. 35—52.
- BALÁZS: 1987e. = Balázs Géza: Die Charakteristischen Graffiti Ungarns. In: *Annales Universitatis Scientiarum Budapestinensis de Rolando Eötvös Nominatae, Sectio Linguistica (Annales...)*, Tomus XVIII. 109—118.
- BALÁZS: 1988a. = Balázs Géza: Tetovált szövegek Magyarországon. *MNy.* LXXXIV. 460—470.
- BALÁZS: 1988b. = Balázs Géza: „Szólj hozzám!” Mai jelvényfeliratok. *Mozgó Világ,* 14/9. 107—117.
- BALÁZS: 1988c. = Balázs Géza: Linguistic characteristic of Hungarian tattooed texts. In: *Annales... Tomus XIX.* 37—43.
- BALÁZS: 1989a. = Balázs Géza: Tetovált nevek Magyarországon. In: *Névtudomány és művelődéstörténet. A IV. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai, Zalaegerszeg,* 367—370.
- BALÁZS: 1989b. = Balázs Géza: Szövegszerkesztési sajátosságok Temesi Ferenc Por című regényében. *Nyr.* 113. 314—326.
- BALÁZS: 1990. = Balázs Géza: Mai húsvéti locsolórigmusok. *Élet és Tudomány,* 1990/15. (XLV.) 458—459.
- BALÁZS: 1991a. = Balázs Géza: Feliratos jelvények Magyarországon a nyolcvanas évek végén. *MNy.* LXXXVII. 190—201.
- BALÁZS: 1991b. = Balázs Géza (Összeáll.): „Jelszavaink valának...” A közelmúlt és napjaink jelszavai nyelvészszemmel. Magyar Rádió, Budapest, 1991.
- BALÁZS: 1991c. = Balázs Géza: A nyelvészeti antropológia a mai magyar nyelvi kutatásban és oktatásban. In: Balázs Géza (szerk.): *Hagyomány és újítás a mai magyar nyelvi kutatásban és oktatásban. Nyelvtudományi Dolgozatok* 38. 53—60.
- BALÁZS: megjelenés alatt = Balázs Géza: A folklórlingvisztikai kutatások története különösen az elmúlt két évtizedben (1968—1988). In: *A magyar nyelvészek V. nemzetközi kongresszusának előadásai.*
- BALÁZS—BARATI—WOLOSZ: 1989. = Balázs Géza—Barati Antónia—Robert Wolosz: Tulajdonnevek a magyar népmesékben IV. *MNéviDolg.* 80.
- BALÁZS—VÁRKONYI: 1987. = Balázs Géza—Várkonyi Ildikó: Tulajdonnevek a magyar népmesékben III. *MNéviDolg.* 72.
- DEME: 1983. = Deme László: A szövegség és a szövegegység néhány jellemzője. In: RÁCZ ENDRE és SZATHMÁRI ISTVÁN (szerk.): *Tanulmányok a mai magyar nyelv szövegtana köréből.* Tankönyvkiadó, Budapest, 1983. 31—60.
- HYMES: 1962. = Hymes, Dell H.: The ethnography of speaking. In: GLADVIN T. és munkatársai (eds.): *Anthropology and Human Behavior.* Washington, 1962. 13—53.
- HYMES: 1975. = Hymes, Dell H.: A beszélés néprajza. In: PAP MÁRIA—SZÉPE GYÖRGY (szerk.): *Társadalom és nyelv.* Budapest.
- NAGY: 1981. = Nagy Ferenc: *Bevezetés a magyar nyelv szövegtanába.* Egyetemi jegyzet. Budapest.
- PETŐFI: 1989. = Petőfi S. János: A nyelv mint írott kommunikációs médium: szöveg. *Magyartanítás* 32. 249—288.
- VOIGT: 1972. = Voigt Vilmos: *A folklór alkotások elemzése.* Budapest.